

Psykologiska operationer – oljan i COIN-maskineriet?

av Fredrik Konnander

DENNA ARTIKEL HAR som syfte att undersöka vilken roll informationshantering och psykologiska operationer (psyops) spelar inom ramen för counterinsurgency (COIN) eller det begrepp som denna artikel kommer att använda, upprorsbekämpning. Idag och sannolikt under ett antal år framåt är och kommer Försvarmakten att vara insatt i operationer som närmast kan liknas vid upprorsbekämpning. Framst gäller detta självfallet inom ramen för ISAF i Afghanistan.

Följande frågeställningar har identifierats för att skapa klarhet i vilken roll och uppgifter psyops har i upprorsbekämpning.

- Vad är uppror och upprorsbekämpning?
- Vilken roll har information och informationshantering i upprorsbekämpning?
- Finns det skillnader i hur information hanteras av upprorsmakaren och upprorsbekämparen?
- Vilka uppgifter har psykologiska operationer (psyops) i upprorsbekämpning?

Artikeln har inte ambitionen att ge en fullständig beskrivning av uppror och upprorsbekämpning som begrepp utan beskriver främst de delar som har koppling till informationshantering och psyops.

Centrala begrepp

En ordagrann översättning av begreppet COIN från engelska skulle ge det tämligen osvenska begreppet ”motuppror” eller enligt Nordstedts stora engelsksvenska ordbok ”militär motaktion mot gerillaverksamhet”.¹ Det kan från det engelska begreppets ordalydelse förstås att det är en reaktiv funktion, d v s en motaktion mot en uppkommen situation skapad av en annan part. Det ter sig därför naturligt att när begreppet upprorsbekämpning undersöks att man först undersöker orsaken till att det måste genomföras, d v s att begreppet ”insurgency” eller uppror undersöks.

Vad är uppror?

Uppror har som sitt generella syfte att skapa en förändring av olika typer av uppfattade eller verkliga missförhållanden. Förhållandena kan ses som katalysatorer för att få ett uppror att starta. De vid RAND verksamma forskarna David Gompert och John Gordon beskriver det i sin bok *War by Other Means* (2008):

All types of insurgencies have certain common characteristics. They are organized movements to overthrow existing ruling structures by a combination of force and popular appeal. Their grievances, be they political, religious, ethnic or economic,

usually have some resonance in the population.²

Som synes av Gomperts och Gordons beskrivning av uppror så riktar sig upproren mot olika typer av missförhållanden och att förutsättningen för uppror är en kombination av väpnad makt och ett stöd från befolkningen och att skälen för upproret har folklig acceptans. Stödet från befolkningen är en aspekt som ett flertal författare inom området tar fasta på.

Den amerikanske forskaren och f d officeren John Nagl beskriver behovet av stöd från befolkningen vid uppror på följande sätt:

An insurgency is a competition between insurgents and government for the support of the civilian population, which provides the sea in which the insurgents swim.³

Nagl beskrivning liknar Gomperts och Gordons resonemang i många avseenden, men det finns en skillnad där Nagl pekar på att båda parter aktivt söker folkets stöd för sin verksamhet. I övrigt kan Nagl beskrivning av befolkningen stöd anses vara en utveckling av Mao Zedongs konstaterande att:

Many people think it impossible for guerrillas to exist for long in the enemys rear. Such a belief reveals lack of comprehension of the relationship that should exist between the people and the troops. The former may be likened to water and the later to the fish who inhabit it.⁴

Maos liknelse vid gerillasoldaten som kan röra sig bland lokalbefolkningen som en

fisk i vattnet beskriver den målsättning som finns för en upprorsmakare att ha ett både direkt och indirekt stöd från befolkningen, och liknelsen har legat till grund för många andra tankar kring gerillakrigföring.

Den australiensiske forskaren och f d officeren, David Kilcullen, uttrycker liknande tankar när han i boken *Counterinsurgency* (2010) beskriver uppror som:

”The cognitive dimension is normally where COIN success is determined in the Host Nation population’s perception of legitimacy.”

U.S. Joint Publication 3-24

..an insurgency is an organized, protracted politico-military struggle designed to weaken the control and legitimacy of an established government, occupying power, or other political authority while increasing insurgent control.⁵

Även Kilcullens beskrivning av uppror har tydliga tecken av Maos tankar om gerillakrigföring och utdragna krig som bl a beskrivs i hans *Militärpolitiska skrifter* (1965) och *On Guerilla Warfare* (1961). Även i Kilcullens definition framträder den politiska dimensionen, där upprorsmakarens mål är att i det långa loppet ta över den politisk-militära makten. Kilcullens definition av upprorsbekämpning beskriver även fenomenet som ett nollsummespel, d v s att den ena parten kan vinna endast genom att den andra förlorar.

I den svenska försvarsmaktens Militärstrategiska doktrin (2012) beskrivs uppror som:

en socialt/ekonomiskt/politiskt motiverad grupp eller rörelse(r) som söker politisk förändring i en stat/region med utomparlamentariska medel och/eller med våld. Fokus ligger på att övertyga och övertala befolkningen i regionen samt omvärlden i övrigt genom våld, subversion

och propaganda. Uppror undviker militär konfrontation och kampen kan ha en främst politisk karaktär. Väpnade insatser kan förekomma i takt med att resurser tillförs upproret. Terrorism kan till exempel användas främst i början av ett uppror som en sorts form av kommunikation till folket om att upproret har förmåga att utmana överheten.⁶

I doktrinen återfinns tankarna kring att stöd från befolkningen är centralt. Även den asymmetriska dimensionen i kampen mellan aktörer med stor skillnad i resurser kan anas. Även tidsaspekten i mening att uppror pågår under lång tid återfinns.

Den amerikanska försvarsmaktens gemensamma doktrin för upprorsbekämpning ”Counterinsurgency, JP 3-24” (2009) definierar uppror som:

The organized use of subversion and violence by a group or movement that seeks to overthrow or force change of a governing authority. Insurgency can also refer to the group itself.⁷

I definitionen återfinns den politisk-militära aspekten men behovet av stöd från befolkningen saknas. Det går dock inte att dra slutsatsen om att doktrinen anser att upprorsmakarna inte behöver stöd från befolkningen. Behovet av stöd behandlas i doktrinen men inte i definitionen.

Den brittiska arméns doktrin för upprorsbekämpning ”British Army Field Manual Volume 1 Part 10 Countering Insurgency” (2009) definierar uppror som:

An organised, violent subversion used to effect or prevent political control, as a challenge to established authority.⁸

Även den brittiska doktrinen pekar på den politiska dimensionen men liksom i den amerikanska försvarsmaktens gemensam-

ma doktrin saknas en beskrivning av upprorsmakarnas kamp om befolkningens stöd i definitionen. När den brittiska doktrinen studeras återfinns dock en uttömmande diskussion om behovet av stöd från lokalbefolkningen.⁹

Nato har under några år arbetat med framtagandet av en gemensam doktrin för upprorsbekämpning. Doktrinen är inte fastställd utan i stället har alliansen gett ut en vägledning om upprorsbekämpning. Denna syftar till att tjäna som vägledning för staber och underställda militära förband. Vägledningen ska även fungera som information till samverkande civila organisationer för att beskriva de förmågor som Nato förfogar över för att bidra till lösandet av de specifika problem som uppstår vid upprorsbekämpning.

Natos definition av uppror beskrivs som:

the actions of an organised, often ideologically motivated, group or movement that seeks to effect or prevent political change of a governing authority within a region, focused on persuading or coercing the population through the use of violence and subversion.¹⁰

I Natos definition framgår att påverkan av befolkningen är en av de viktigaste faktorerna för upprorsmakaren. Detta bedöms bero på de erfarenheter som har dragits under operationer främst i Afghanistan.

Slutsatser

Av ovanstående beskrivningar av begreppet uppror kan slutsatsen dras att skälen till uppror baseras på uppfattade eller verkliga missförhållanden av olika slag. Vidare kan det konstateras att uppror är en politisk-militär verksamhet där kampen om befolkningens stöd står i centrum för upprorsmakaren. Tidsaspekten i uppror ska

inte förringas då uppror har en tendens att pågå under lång tid.

Upproren har formen av en mindre stark aktör som har verkar mot en betydligt större aktör med mer resurser till sitt förfogande. Uppror har alltså en inneboende asymmetrisk prägel vilket leder till att den svagare parten måste finna alternativa lösningar för att nå sina mål.

Vad är upprorsbekämpning?

En grundläggande faktor är att upprorsbekämpning inte främst ska ses som en militär verksamhet. Upprorsbekämpning är en verksamhet som kräver en samverkan mellan en stats olika verksamhetsgrenar för att effektivt kunna motverka de verkliga eller uppfattade missförhållanden som är grunden till ett uppror. Komplexiteten blir stor då statsapparaten insatser ska samordnas. Den brittiske generalen Frank Kitson beskriver bl a upprorsbekämpningens komplexa samverkansbehov i gränslandet mellan civil och militär verksamhet:

The first thing that must be apparent when contemplating the sort of action a government facing an insurgency should take, is that there can be no such thing as a purely military solution because insurgency is not primarily a military activity. At the same time there is no such thing as a wholly political solution either, short of surrender, because the very fact that a state of insurgency exists implies that violence is involved which will have to be countered to some extent at least by the use of force.¹¹

I det föregående stycket som beskrev uppror konstaterades att uppror till stor del handlade om att vinna befolknings stöd för sina mål. Upprorsbekämparen står inför samma utmaning då även han måste vinna befolknings stöd eller som den brittiske

generalen Rupert Smith beskriver det i boken *The Utility of Force* (2005)

The strategic aim of the coalition forces is to show the same people how bad the insurgents are and how good they themselves are. Both are fighting each other amongst the people ... in seeking to establish conditions, our true political aim, for which we are using military force, is to influence the intentions of the people.¹²

David Kilkullen skriver i boken *Ideas as Weapons* (2009) att:

counterinsurgency is a competition with the insurgent for the right to win the hearts, minds, and acquiescence of the population.¹³

Även i Kilkullens beskrivning blir kampen mellan upprorsmakaren och upprorsbekämparen om befolkningens gunst avgörande för utgången av upproret.

John Nagl beskriver i boken *Learning to Eat Soup with a Knife* (2002) två metoder att genomföra upprorsbekämpning – utrotning respektive att vända befolkningens lojalitet. Nagl konstaterar att metoderna kan jämföras vid sätt att genomföra krig, nämligen den direkta och indirekta metoden. Att bekämpa ett uppror med den direkta metoden har prövats genom historien. Nagl hänvisar till den senaste versionen av den brittiska arméns manual för upprorsbekämpning som beskriver användandet av den direkta metoden i bl a tyska operationer mot partisaner på östfronten och i Jugoslavien under andra världskriget, de amerikanska insatserna mot FNL under Vietnamkriget till Saddam Husseins insatser mot det kurdiska upproret i norra Irak under 1980–90 talet.¹⁴ Slutsatsen i den brittiska doktrinen är att:

None of the attritional "solutions" described above is appropriate in a liberal democracy and it is considered that a "gloves off" approach to any insurgency problem has a strictly limited role to play in modern COIN operations.¹⁵

Vidare beskrivs den begränsade framgången att genomföra upprorsbekämpning med utnöttningsmetoder:

Furthermore, the record of success for attrition in COIN operations is generally a poor one.¹⁶

Den indirekta metoden beskrivs av Nagl som en metod där det krävs god kunskap om hur uppror och dess ledare fungerar. Han visar även på behovet av minska stödet från befolkningen till upprorsmakarna:

While continuing to attack the armed elements of the insurgency, the indirect approach recognizes that it is essential also to attack the support of the people for the insurgents.¹⁷

Även Compert and Gordon (2008) beskriver behovet av kunskap kring uppror och att påverka befolkningen:

Whatever the type of insurgency, countering it requires the ability to understand it, to shape the human terrain in which it competes, and to act directly against it.¹⁸

Att framgångsrikt genomföra upprorsbekämpning är en kunskapsintensiv verksamhet där information som i konventionella militära operationer oftast handlar om terrängens inverkan har ersatts av informationsbehov om befolkningen i operationsområdet.

Den svenska försvarsmakten har valt att översätta begreppet "Counterinsurgency" till upprorsmotverkan och begreppet be-

skrivs i *Militärstrategisk doktrin* (2012) som:

...de politiska, ekonomiska, civila, psykologiska, sociala, juridiska och militära åtgärder som genom en sammantagen politisk strategi vidtas för att bekämpa uppror. Värt att uppmärksammas här är att den militära komponenten endast är en av det totala spektret av maktutövningsmedel och att den politiska/civila sektorn har den avgörande förmågan att påverka konflikten.¹⁹

Vid studier av utländska doktriner återfinns olika definitioner av upprorsbekämpning. Den amerikanska arméns doktrin om upprorsbekämpning präglas av erfarenheterna från de senaste årens gemensamma operationer i Irak och Afghanistan. Doktrinen, som gavs ut 2006, var den första större revideringen av officiellt amerikansk tänkande gällande upprorsbekämpning på lång tid. I doktrinens förord beskrivs hur upprorsbekämpning har varit en eftersatt verksamhet i amerikansk militär doktrin över 30 år.²⁰ Den definition som FM 3-24 använder sig av är i sin tur hämtad från tidigt 2000-tal och lyder:

Those military, paramilitary, political, economic, psychological, and civic actions taken by a government to defeat insurgency.²¹

Den försvarsmaktsgemensamma amerikanska doktrinen för COIN gavs ut 2009. I denna doktrin definieras COIN på ett annat sätt:

Comprehensive civilian and military efforts taken to defeat an insurgency and to address any core grievances.²²

ISAF:s center för COIN-utbildning beskriver de främsta skillnaderna mellan FM 3-24 och JP 3-24 som att FM 3-24 har en

civil-militär befolkningscentrerad inriktning medan JP 3-24 fokuserar på de element, principer, som behövs för strategiska överväganden och planering.²³

Den brittiska försvarsmaktens Field Manual beskriver upprorsbekämpning på ytterligare ett sätt.

Those military, law enforcement, political, economic, psychological and civic actions taken to defeat insurgency, while addressing the root causes.²⁴

Det är uppenbart att den amerikanska definitionen från JP 3-24 och den brittiska definitionen är lika varandra vilket kan tyckas vara naturligt då länderna har nutida gemensamma erfarenheter från kriget i Afghanistan och Irak.

Även i den brittiska doktrinen pekas på behovet av att ha stöd från befolkningen:

Gaining and maintaining popular support is an essential objective for successful counterinsurgency. It gives authority to the campaign and helps establish legitimacy.²⁵

I Natos doktrin för upprorsbekämpning definieras fenomenet som:

the set of political, economic, social, military, law enforcement, civil and psychological activities with the aim to defeat insurgency and address any core grievances.²⁶

Det finns ett uppenbart samband mellan den brittiska definitionen och NATO:s definition där bl a de grundläggande orsakerna till upproret står i centrum.

Ett underliggande tema i de äldre beskrivningarna av upprorsbekämpning är att fokus ligger på att externa styrkors åtgärder och insatser ska leda till att upprorsmakarna besegras. En faktor som ofta förbigås

är den roll som den understödda regeringen har att spela i upprorsbekämpning. Den amerikanske forskaren Seth Jones framför i RAND-rapporten *Counterinsurgency in Afghanistan* (2008) tesen att den viktigaste aktören för att besegra ett uppror är den styrande regeringen i landet där upproret pågår. Jones underbygger sitt resonemang med studier av 90 uppror efter 1945. Jones identifierar vidare de lokala säkerhetsstyrkorna, främst representerade av polisen, som den viktigaste organisationen för att besegra ett uppror.²⁷

Slutsatser

Upprorsbekämpning är i grunden en politisk verksamhet där statsmaktens samtliga medel för att bekämpa ett uppror ska samordnas. Samordningen av statsmaktens verksamheter för att proaktivt kunna möta ett uppror är en utmaning då uppror ofta har grunden i reella missförhållanden där statsmakten inte har reagerat i tid. Upprorsmakaren har i dessa situationer initiativet och har kunnat förbereda sig innan upproret övergår från en agiterande fas till en våldsam fas.

I centrum för både uppror och upprorsbekämpning står befolkningen vilken båda parter vill vinna för sina syften. Ur ett militärteoretiskt perspektiv kan befolkningens stöd för partens (upprorsmakaren alt upprorsbekämparen) verksamhet anses vara ”Center of Gravity”. Åtgärder för att påverka befolkningens attityder och beteenden har därför hög prioritet, både för upprorsmakaren och för upprorsbekämparen även om metoderna skiljer sig åt.

Uppror och upprorsbekämpning präglas till del av våldsanvändning. Upprorsmakaren har inte samma restriktioner i våldsanvändning som upprorsbekämparen har. Ett överdrivet användande av våld

från upprorsmakarens sida kan ha positiva effekter för upprorsmakaren som inte upprorsbekämparen skulle få vid motsvarande våldsanvändning.

Olika traditioner, regler och sätt för våldsanvändning hos upprorsbekämparen kan leda till svårigheter i samordning av insatser mellan militära och polisiära styrkor. Detta problem kan accentueras, i samband med att övriga delar av statsapparaten, vilka inte har rätt att bruka våld, ska integreras. Samordningsproblemen kan få ytterligare en dimension om även internationella militära och polisiära styrkor ska samordnas med nationella styrkor.

Beskrivningarna av upprorsbekämpning har ofta perspektivet av att en koalition av nationer kommer till en regerings undsättning. Kunskap om lokala förhållanden och befolkning blir av stor vikt och ofta hänvisas till behovet av stöd från "Host Nation" gällande detta område.

Den lokala regeringen måste framstå som den part som har det huvudsakliga ansvaret för upprorsbekämpningen. De trovärdighetsproblem som kan uppstå då ett land eller en koalition av länder genomför upprorsbekämpning som stöd åt en utsatt regering kan reduceras genom att statsapparaten framstår som den ledande parten. Ett sådant förhållningssätt innebär utmaningar för de utländska styrkorna då de normalt har doktriner som förutsätter att de har den primära rollen i upprorsbekämpning. Förhållningssättet kräver även en anpassning till lokala förhållanden, seder och bruk.

Även tidsfaktorn måste beaktas i spelet mellan uppror och upprorsbekämpning. En internationell styrka har normalt ett slutdatum för sin insats. Detta faktum kan användas av upprorsmakarna för att påverka lokalbefolkningen om trovärdigheten i en tidsbegränsad insats. Även detta

trovärdighetsproblem kan lösas genom att den utsatta regeringen har eller förfaller ha det huvudsakliga ansvaret för upprorsbekämpningen.

Information och påverkan i upprorsbekämpning

Uppror är till sin natur en asymmetrisk kamp då upprorsmakaren inte disponerar samma militära styrka som upprorsbekämparen. Den asymmetriska kampen kan ta sig olika uttryck och ofta är kampen om information och uppfattningar avgörande för att nå framgång.

Då informationen och påverkan har stor betydelse för både upprorsmakaren och upprorsbekämparen kan man ställa sig frågan om parterna kan förhålla sig till information på samma sätt eller om det finns skillnader i hanteringen av information och påverkan.

David Galula beskriver i boken *Counterinsurgency Warfare* (1964, 2006) den asymmetri som gäller i användandet information mellan upprorsmakaren och upprorsbekämparen.

The insurgent, having no responsibility, is free to use every trick; if necessary he can lie, cheat, exaggerate. He is no obliged to prove; he is judged by what he promises, not by what he does. Consequently, propaganda is a powerful weapon for him. With no positive policy but with good propaganda, the insurgent may still win.

The counterinsurgent is tied to his responsibilities and to his past, and for him, facts speak louder than words. He is judged on what he does, not on what he says. If he lies, cheats, exaggerates, and does not prove, he may achieve some temporary success, but at the price of being discredited for good. And he cannot cheat much unless his political structures are monolithic, for the legitimate opposition in his

own camp would soon disclose his every psychological maneuver. For him, propaganda can be no more than a secondary weapon, *valuable only if intended to inform and not to fool.* (förf kursivering).²⁸

Galulas beskrivning av propaganda pekar bl a på asymmetrin i informationshantering. Möjligheten för upprorsmakaren att avsiktligt lämna falsk information i sin informations-spridning leder till avsevärda svårigheter för upprorsbekämparen och kan leda till att upprorsbekämparens informationshantering blir reaktiv, d v s att han endast har möjlighet att reagera på motpartens mer eller mindre sanna information. Galula påpekar även att propaganda endast blir ett värdefullt verktyg för upprorsbekämparen om den nyttjas för att sprida korrekt information. Denna slutsats, även om det finns andra inflytelsefaktorer, har fått genomslag i moderna operationer där försvarsmakter endast får genomföra sk vit psyops, d v s att källan till informationen är klart och tydligt angiven.

Galulas slutsats om att ”propaganda” endast kan vara ett sekundärt vapen för upprorsbekämparen kan till del ifrågasättas. Galula skrev sin bok med erfarenheter från de franska kolonialkrigen i Indokina och Algeriet samt erfarenheter främst hämtade från Mao Zedongs publikationer. Galula kunde under sin livstid självfallet inte förutse den informationsrevolution som skulle uppträda 50 år senare. Möjligheten att sprida information till olika målgrupper har under dessa 50 år ökat exponentiellt med de risker och möjligheter det innebär. En modern demokratis möjlighet att bedriva upprorsbekämpning bygger till stor del på det stöd som kan erhållas från den egna befolkningen. För att vidmakthålla ett kontinuerligt stöd krävs fri information för att den egna befolkningen ska kunna fatta

initierade beslut. Upprorsbekämparen får därför även uppgiften att till del leverera information för att den egna civilbefolkningen ska kunna fatta övervägda beslut. Dock måste även aspekten av att lämna information som vederlägger upprorsmakarens mer eller mindre felaktiga information beaktas.

Upprorsmakarens information som verkansmedel

David Kilcullen beskriver i boken *Accidental Guerrilla* (2009) den vikt som upprorsmakare generellt lägger vid informationshantering och informations-spridning:

The insurgents treat propaganda as their main effort, coordination physical attacks in support of a sophisticated propaganda campaign.²⁹

Informationshantering blir upprorsmakarens viktigaste vapen, särskilt om han väl har analyserat en västerländsk demokratis kritiska svaghet som ofta är allmänhetens vilja att fortsätta en utdragen konflikt, ofta långt från hemlandet. Den största skillnaden mellan en upprorsmakares och en upprorsbekämpares användning av information ligger i att upprorsmakaren kan använda informationen utan legala, moraliska eller hierarkiska överväganden. Upprorsmakaren befinner sig normalt även på hemmaplan och känner sina målgrupper väl. Kunskapen om målgruppernas grundläggande värderingar, attityder och beteenden samt att kunna verka i sin egen kultur kan ge upprorsmakaren avgörande fördelar oavsett vilka budskap som sänds. Budskap från upprorsmakaren om en säker död vid samarbete med upprorsbekämparen kan ha betydligt större effekt än upprorsbekämparens budskap om ett potentiellt statsbyggande i en okänd framtid.

Upprorsmakare har även fördelen av att utan restriktioner kunna använda sig av två huvudsakliga målgrupper för sina budskap: den nationella befolkningen genom egna kanaler och nationella medier, det internationella samfundet genom internationell media. Hastigheten i nyhetsförmedling verkar ofta på upprorsmakarens sida och det finns ett antal exempel på där internationell media har använt sig av upprorsmakares sk B-Roll, dvs de bilder eller filmer som används i bakgrunden när nyheter förmedlas. B-Roll kan ofta indirekt förmedla ett helt annat budskap än det talade budskapet, tex att skapa bilden av ett framgångsrikt uppror.

Upprorsmakare i olika delar av världen har utvecklat stor skicklighet i att snabbt vända taktiska förluster till strategiska vinster genom att snabbt agera på informationsarenan. Nedanstående exempel belyser de problem som en upprorsbekämpare har i hanteringen av information då upprorsmakaren inte behöver följa samma spelregler.

Den irakiska terroristgruppen Jaish al-Mahdi (JAM) lyckades genom ett snabbt agerande på informationsarenan vända en taktisk förlust i strid med amerikanska och irakiska specialförband till en strategisk vinst. Ett amerikanskt specialförband genomförde den 26 mars 2006 en räd mot en byggnad som användes av JAM. Resultatet var att 16-17 terrorister dödades och lika många tillfångatogs. När de amerikanska soldaterna lämnat området anlände JAM-personal som avlägsnade vapen och arrangerade de dödade terroristerna på sådant sätt att de såg ut att be. De dokumenterade det färdiga resultatet och spred det på internet inom 45 minuter. Bilderna användes av arabiska och internationella media och därmed lyckades terroristerna sprida bilden av ett amerikanskt övergrepp.

Konsekvensen för de amerikanska styrkorna av detta proaktiva användande av vilseledning och medieoperationer från JAM:s sida var att det amerikanska specialförbandet sattes under utredning och var inaktivt under ca en månad. JAM lyckades genom effektiv användning av informationsarenan uppnå effekter som man inte skulle kunna nå genom konventionell strid.³⁰

Upprorsbekämparens information som verkansmedel

Galulas beskrivning av asymmetrin kring informations spridning fångar det dilemma som upprorsbekämpare står inför. Upprorsbekämparens krav att strikt hålla sig till sanningen och snabbt leverera resultat blir en utmaning då upprorsmakaren inte har samma begränsningar. Upprorsbekämparens informations spridning och budskap blir lätt en flaskhals och en sårbarhet. Behovet att alltid kontrollera de fakta som egna budskap bygger på leder normalt till en fördröjning av informations spridningen. Detta accentueras om informations spridningen är reaktiv, dvs att upprorsbekämparen reagerar på upprorsmakarens budskap. En fördröjning i informations spridning kan i dagens mediasamhälle vara förödande för upprorsbekämparens trovärdighet då nyhetsförmedlingen är så snabb att en fördröjd reaktion mot felaktig information kan leda till att media tappar intresset för händelsen och upprorsmakarens bild av verkligheten blir den oemotsagda.³¹ En upprorsbekämpare är ofta bunden av legala, politiska och hierarkiska strukturer och begränsningar som reducerar möjligheten att snabbt agera med information.³²

Trovärdighetsaspekten är avgörande för att nå framgång med informationsaktiviteter. Trovärdighet gentemot målgrupperna,

men även media, beskrivs ofta som svårt att uppnå och lätt att förlora. Det finns ett inneboende motsatsförhållande mellan viljan att snabbt uppnå resultat och det långsamma arbete det innebär att bygga upp trovärdighet. Frestelsen att agera med grå information (där avsändaren är okänd eller svåridentifierad) eller svart information (där avsändaren är avsiktligt felrepresenterad) kan tyckas vara övermäktig då snabba resultat krävs. Den amerikanska försvarsmaktsgemensamma doktrinen för upprorsbekämpning sammanfattar problemet och behovet att upprorsbekämparen vidmakthåller sin trovärdighet gentemot målgrupper och media genom att inte manipulera information:

Counterinsurgents must strive to avoid the perception of attempting to manipulate the population or media. Even the slightest appearance of impropriety can undermine the credibility of the COIN forces and Host Nation legitimacy.³³

En målsättning som alltid ska eftersträvas är en situation där upprorsbekämparens information anses vara mer trovärdig än upprorsmakarens. Denna situation kräver ingående samverkan mellan den understödda regeringen och utländska styrkor. Kunskapen om målgrupper, förhållanden och underliggande orsaker bakom ett uppror är sannolikt bättre hos de nationella maktstrukturerna än hos en understödjande internationell styrka. Seth Jones beskriver i *Counterinsurgency i Afghanistan* (2008) att informationsoperationer som genomfördes av afghaner ofta var mer framgångsrika än de som genomfördes av amerikanska styrkor.³⁴ Jones beskriver även hur den afghanska underrättelsetjänsten, NDS, genomförde psyops mot mullor i södra och östra delarna av Afghanistan för att få dem att stödja den afghanska

regeringen eller att sluta stödja talibanerna.³⁵ Enligt Jones var påverkan av mullor ett av de framgångsrikaste sätten att påverka den afghanska befolkningen.³⁶

Slutsatser

Information och informationsspridning är av största betydelse då upprorsbekämpning genomförs. Självfallet kan information till befolkningen inte ensamt besegra en upprorsmakare men utan en genomtänkt och samordnad informationsspridning blir det mycket svårt att nå framgång då upprorsmakaren kontinuerligt använder sig av denna möjlighet. Samordningen av militär och civil verksamhet med olika typer av budskap är nödvändig. Att endast sända budskap som inte följs upp av handlingar är ofta kontraproduktivt då budskapen kommer att uppfattas som ”tomt prat” och därmed sänka trovärdigheten.

En upprorsmakare har stora möjligheter att komma innanför upprorsbekämparens informationscykel genom effektiv mediehantering. För att upprorsbekämparen ska kunna motverka detta krävs att informationshanteringen ses som en prioriterad uppgift eller till och med en huvuduppgift i upprorsbekämpning.

Upprorsmakarens informationsspridning i alla typer av media måste motverkas tidigt. Ur ett militärt perspektiv kräver detta en nära samverkan med Info Ops, underrättelsefunktionen och informationstjänsten men den viktigaste parten bedöms vara de nationella styrkorna då de normalt har större kunskap om den lokala situationen och målgrupperna. Samverkan mellan en internationell styrka och understödd regering gällande budskapsspridning bedöms vara viktig både för att motverka divergerande budskap men även för att öka trovärdigheten i budskapen. En erfarenhet från

taktisk nivå i den svenska insatsen i Afghanistan är att om inte snabb och trovärdig information lämnas så blir det motståndarens version av verkligheten som ges trovärdighet.³⁷

I upprorsbekämpning blir informationshantering en sådan viktig komponent att upprorsbekämparen inte kan lämna denna ”arena” för att låta upprorsmakaren härja fritt. John Nagl beskriver det i förordet till Galulas *Counterinsurgency Warfare* (1964, 2006) som:

The control of information is strategically decisive in counterinsurgency. It is the insurgent's primary weapon, while the civilian population is its main target and also the battlefield the war is fought.³⁸

Psyops i upprorsbekämpning

Galula beskriver i sjunde kapitlet av *Counterinsurgency Warfare* (1964, 2006) hur operationer mot upprorsmakare kan genomföras. En stor del av dessa operationer baseras på påverkan av både upprorsbekämparna, befolkningen och upprorsmakarna. Dessa delar visar den vikt Galula lägger vid påverkan genom informationsåtgärder. Den verksamhet som han beskriver är dock betydligt bredare än de uppgifter som normalt genomförs inom ramen för psyops. Galulas beskrivning bör snarast ses utifrån perspektivet av sammanhållen påverkan mot ett stort antal målgrupper från upprorsbekämparens hela statsapparat.

Påverkan enligt Galula innehåller komponenter som enligt svenskt synsätt handlar om information till egna förband, informationstjänst och psykologiska operationer. Galula använder sig av samlingsbegreppet propaganda för den påverkansverksamhet som bedrivs. Även om begreppet propaganda enligt ett modernt synsätt

ofta likställs med lögn eller medvetet falsk information så används här begreppet då det är Galulas originaluttryck.

Enligt Galula genomförs upprorsbekämpning i åtta steg. Dessa är:

1. Destruction or expulsion of the insurgent forces.
2. Deployment of the static unit.
3. Contact with and control of the population.
4. Destruction of the insurgent political organization.
5. Local elections.
6. Testing the local leaders.
7. Organizing a party.
8. Winning over or suppressing the last guerrillas.

I det första steget inriktas propagandan till upprorsbekämparna att säkerställa att de förstår vikten av att genomföra striden med minimal ”collateral damage”. En militär operation kommer att resultera i förstörelse och denna kommer en upprorsmakare att försöka använda för att slå split mellan befolkningen och upprorsbekämparna. Upprorsbekämparna måste vara medvetna om de legala konsekvenserna av eget felaktigt agerande och att missgärningar kommer att straffas. All skada som upprorsbekämparna gör sig skyldig till ska omedelbart kompenseras.³⁹

Propagandan riktad mot befolkningen inriktas till att övertyga befolkningen att hålla sig neutral i konflikten mellan upprorsmakarna och de upprorsbekämparna. Galula påpekar vikten av att i denna fas ha begränsade mål med budskapen riktade till befolkningen. Budskapen kan inriktas till ”Stay neutral and peace will soon return to the area. Help the insurgents and we will be obliged to carry on more military operations and thus inflict more destruction”.⁴⁰

Propagandan riktad mot upprorsmakarna bör i denna fas inriktas till att lura dem till att ta strid mot upprorsbekämparna då de är starka i det aktuella området.⁴¹

I det andra steget inriktas propagandan till upprorsbekämparna till att informera om anledningen till att fokus ändras från militära operationer till andra verksamheter. Informationen till upprorsbekämparna ska lämnas på ett sätt som möjliggör diskussion om uppgiften. Detta sker bl a för att identifiera den personal som passar för att interagera med lokalbefolkningen men även för att identifiera de som bäst passar att genomföra de mer militära aspekterna av upprorsbekämpning.⁴²

Propagandan riktad mot befolkningen inriktas mot att skapa förståelse hos befolkningen för att upprorsbekämparens förband kommer att grupperas under lång tid i deras område. Detta uppnås enligt Galula bäst genom att befolkningen får dra sina egna slutsatser från fakta och rykten, t ex genom att upprorsbekämparen hyr mark eller förläggningar under lång tid.⁴³

Propagandan riktad mot upprorsmakarna inriktas mot att få dem att ta strid med upprorsbekämparens förband på för upprorsmakarna ogynnsamma villkor. Detta uppnås bl a genom att använda teman om att upprorsmakarna kommer att förlora då de snart kommer att vara avskurna från befolkningen. Uppmaningar till upprorsmakarna om att de ska lämna det aktuella området eller att ge upp leder förhoppningsvis till att de agerar tvärt om, d v s. tar strid på ogynnsamma villkor.⁴⁴

I det tredje steget inriktas propagandan mot upprorsbekämparna och till att inpränta behovet av att både vara utåtriktat vänliga mot civilbefolkningen samtidigt som de måste vara på sin vakt. Behovet av att alla upprorsbekämpare verkar för att inhämta information poängteras.⁴⁵

Propagandan riktad till befolkningen hänförs till tre områden där det första handlar om att förklara för målgrupperna den verksamhet som genomförs. Den andra handlar om att påbörja åtgärder för att ge befolkningen möjlighet att bryta med upprorsmakarna och den tredje handlar om att förbereda åtgärder för att möjliggöra stöd från hitintills neutrala men vänligt inställda personer/grupper.⁴⁶

Propagandan riktad till upprorsmakarna inriktas mot att splittra dem, särskilt ledarna från soldaterna och att försöka vinna över missnöjda upprorsmän. Den främsta kommunikationskanalen för att nå upprorsmakarna anses vara genom befolkningen.⁴⁷

I det fjärde steget inriktas verksamheten på försök att minska de negativa reaktionerna som sannolikt uppstår då arresteringsoperationer genomförs för att nå målet med det fjärde steget. Galula anser att det är nödvändigt att i detta steg förklara varför upprorsmakarnas politiska organisation måste förstöras men att samtidigt påpeka att de som ger upp kampen kommer att behandlas mildt. I detta steg visas på att handling väger tyngre än ord då Galula påpekar att det inte spelar någon roll om befolkningen tror på budskapen om att de som ger upp kampen kommer att släppas. Det faktiska frisläppandet kommer att påverka målgrupperna och därmed öka egen trovärdighet.⁴⁸

I det femte steget inriktas propagandan på att understryka vikten av valen, de röstandes valfrihet och behovet av att rösta.⁴⁹

I det sjätte steget inriktas propagandan på att föra ut det ”goda budskapet” d v s. att sprida exempel där befolkningen aktivt stöder upprorsbekämparens förband. I detta steg ska man även försöka använda inhemska personer för att sprida bud-

skapen då de normalt har betydligt större trovärdighet.⁵⁰

I det sjunde steget anges inga speciella uppgifter för propaganda

I det åttonde och sista steget samordnas den militära insatsen med kraftfull psykologisk krigföring mot kvarvarande upprorsmakare. Det effektivaste budskapet i denna fas är ett erbjudande om amnesti till alla som ger upp kampen.⁵¹

Av Galulas beskrivning och resonemang kan man dra ett flertal slutsatser vad gäller psyops i upprorsbekämpning.

- Verksamheten har en tydlig koppling till den politiska nivån då det är den som formulerar målsättningar och informationsstrategin samt har möjlighet att genomföra de förändringar som krävs för att segra i upprorsbekämpning.
- Modellen kräver en samordnad informationsstrategi där psyops är en av funktionerna som sprider budskap. Det finns dock många andra budskapsspridande verksamheter som måste samordnas för att nå önskvärda effekter.
- Utöver behovet av informationsstrategi och organisatorisk samordning finns det även ett behov av samordning av budskap då dessa inriktas mot flera olika målgrupper.
- Modellen har tydliga inslag av sammanhållande psyops riktad mot befolkningen och splittrande psyops riktad mot upprorsmakarna.
- Ord måste följas med handling. Det duger inte med budskap som adresserar relevanta problem utan målgrupperna måste se reella förändringar av uppfattade eller verkliga missförhållanden. Genom att agera på sådant sätt ökar upprorsbekämparen i trovärdighet. Behovet av budskap som följs av handling eller handling som följs av budskap kräver en långtgående samordning där de budskapsspridan-

de funktionerna samordnas med övriga delar av operationen.

- Propagandan används som ett stöd till den lokala politiska processen, främst i syfte att få befolkningen att engagera sig och därmed minska stödet för upprorsmakarna.
- ”Key Communicators”, d v s personer ur befolkningen som med hög trovärdighet kan framföra upprorsbekämparens budskap, spelar en stor roll i upprorsbekämpningen.
- Vikten av att propagandan genomförs av eller i samverkan med de lokala styrkorna främst för att öka trovärdigheten i budskapen.

Psyops enligt svensk grundsyn för informationsoperationer

Insatser med psykologiska operationer, inom ramen för upprorsbekämpning eller konventionella militära operationer, sker som en del av informationsoperationer (Info Ops). Enligt svenskt synsätt är Info Ops en koordineringsstrategi där verkan på informationsarenan koordineras ”...genom att påverka data och information i syfte att påverka motståndarens eller andra aktörers agerande, samtidigt som egen verksamhet på informationsarenan skyddas.”⁵²

Enligt svenskt synsätt består Info Ops av verkansmedel som telekrig, dator- och nätverksoperationer, övrig signalkrigföring, fysisk bekämpning, Information Assurance, operationssekretess, vilseledning och psyops. Dessa verksamheter stöds av underrättelser, informationstjänst och civil-militärt samarbete.⁵³ Verksamheten inom Info Ops baseras på en övergripande gemensam informationsstrategi formulerad på strategisk nivå. Utifrån denna informationsstrategi formas de teman och budskap som bl a sprids av psyops. Samordning av teman

och budskap får en stor betydelse särskilt i koalitionsstrategiföring då olika nationers intressen ska vägas samman till en informationsstrategi.

I de svenska styrdokumenterna för Info Ops och psyops finns inga särskilda skrivelser gällande nyttjandet av dessa funktioner inom ramen för upprorsbekämpning. Det finns dock en beskrivning av behovet av koordinering av Info Ops vid internationella operationer. I denna beskrivning nämns bland annat de svårigheter som finns på olika nationers agendor, behovet av hög sekretessnivå gällande Info Ops, hur sårbar en koalitionspartner kan vara för motståndarens Info Ops samt hur olika aktörer värderar information och data.⁵⁴

När det gäller beskrivningen av psyops så är den så generellt skriven att den är tillämplig oavsett i vilket operativt sammanhang verksamheten ska bedrivas.⁵⁵ Det betyder dock att beskrivningen saknar djup och inte ger riktlinjer för de verksamheter och potentiella svårigheter som psyops kan ställas inför vid genomförandet av verksamhet inom ramen för upprorsbekämpning.

Psyops i upprorsbekämpning enligt amerikanska arméns doktrin (FM 3-24)

Den amerikanska arméns Field Manual om upprorsbekämpning nämner endast psyops som en del av de förmågor som specialförband disponerar. Däremot beskrivs ingående de uppgifter som informationsoperationer har i upprorsbekämpning. Av Info Ops uppgifter kan man dra slutsatsen att en stor del av dessa uppgifter hör hemma inom området psyops. Exempel på uppgifter som ges till Info Ops men har en stark koppling till psyops är:

- Ensure that IO are synchronized at all levels and nested within the interagency strategic communications operation.
- Identify all the audiences (local, regional, and international), the various news cycles, and how to reach them with the Host Nation government's message.
- Develop common, multiechelon themes based on and consistent with Host Nation government policies and the operation's objectives. Sustain unity of the message.⁵⁶

Ett genomgående tema, som till del kan anses vara kritik mot psyops är mottot "Action speaks louder than words" vilket sannolikt kan härledas till tillfällen där sända budskap och löften har saknat förankring i verkligheten. Det bör observeras att FM 3-24 poängterar vikten av samverkan med "Host Nation" vid genomförande av psyops relevanta delar av Info Ops. Vikten av samverkan med och att sätta den lokala regeringen i första rummet kan inte underskattas när det gäller att skapa trovärdighet i budskap och handlingar.

Psyops i upprorsbekämpning i amerikanska försvarsmaktens gemensamma doktrin (JP 3-24)

I den försvarsmaktsgemensamma doktrinen för upprorsbekämpning fastställs att psyops har uppgiften att:

" induce or reinforce attitudes and behavior that support Host Nation legitimacy and are favorable to the end state, including addressing perceived core grievances, drivers of conflict, and the illegitimacy of the insurgents."⁵⁷

Doktrinen betonar även behovet av djup kunskap om de målgrupper som ska påverkas samt att interpersonell kommunikation är det bästa spridningsmedlet i upprorsbekämpning. I upprorsbekämpning har

psyops uppgifter på både strategisk och operativ nivå, främst samordnande eller stödjande till andra myndigheter. Psyops bedöms vara avgörande på taktisk nivå för att skapa/förstärka stödet till de amerikanska trupperna, legitimiteten och stödet till regeringen, stödja civil-militär samverkan samt reducera upprorsmakarens effektivitet. Inom ramen för informationsoperationer tar även doktrinen upp behovet av att kunna motverka upprorsmakarens informationsaktiviteter.

Psyops i brittiska arméns doktrin om upprorsbekämpning

Enligt den brittiska doktrinen genomförs psyops inom ramen för sk ”Influence Activities” som består av CIMIC, Media Ops, Info Ops och OPSEC. ”Influence Activities” främsta uppgift är att skapa en balans mellan användandet av kinetiska och icke-kinetiska aktiviteter för att uppnå effekter mot upprorsmakarna, lokalbefolkningen och andra indirekta målgrupper. Syftet med psyops inom ramen för upprorsbekämpning beskrivs som:

The primary purpose of PSYOPS within counterinsurgency is to influence the perceptions, attitudes and behavior of selected individuals and groups particularly at the local level. It is therefore an important tool for the tactical commander.⁵⁸

Huvuduppgifterna för psyops på taktisk nivå i upprorsbekämpning är:

- Stödja förbandets planeringsprocess genom att bidra med en psyops-analys av operationsområdet.
- Integrera psyops, inom ramen för Info Ops, i förbandets planering och genomförande av operationer.

- Genomföra målgruppsanalys, test och utvärdering av produkter samt effektmätning av psyops.
- Utveckling av psyops program och produkter.
- Stödja godkännandeprocessen av psyops produkter i samverkan med Den juridiske rådgivaren och andra relevanta experter.
- Kontrollera spridningen av psyops-produkter.
- Leda taktiska psyops-team.

Doktrinen betonar vikten av att ”Influence Activities” med vilket avses nära samverkan med de civila insatserna vid upprorsbekämpning. Psyops beskrivs som en funktion som har störst verkan på den taktiska nivån. I likhet med den amerikanska gemensamma doktrinen så poängteras behovet av mycket god kunskap om de målgrupper som ska påverkas.⁵⁹

Med anledning av erfarenheter från operationer i Irak och Afghanistan har den brittiska armén dragit slutsatsen att psyops resurser och förmågor inte är tillräckliga för att lösa den typ av påverkansuppgifter som genomförs på lägre taktisk nivå. Brittiska armén har därför utvecklat ett koncept kallat ”Non-kinetic effect teams” som har till uppgift att:

- Lämna stöd till lägre taktiska chefer i användandet av psyops.
- Spridning av budskap med interpersonell kommunikation, högtalare och flygblad.
- Inhämtning av information om målgrupper samt utvärdering av effekter från egen psyops.
- Inhämtning av underlag för ”Atmospherics”, d v s en enklare form av effektmätning.
- Ledning av mindre lokala hjälpprojekt.

- Hantera lokalbefolkningens krav på ekonomisk kompensation för skador orsakade av brittiska förband.⁶⁰

Den brittiska doktrinen betonar även vikten av att effektivt motverka upprorsmakarens informationsverksamhet. Detta motiveras av att en upprorsmakares verksamhet fokuseras till att genomföra "armed propaganda through the propaganda of the deed" för att uppnå effekter från strategisk till taktisk nivå.

Psyops i Natos doktrin om upprorsbekämpning

Psyops roll inom upprorsbekämpning är främst en förstärkningsfunktion till konventionella förband och specialförband i syfte att påverka lokalbefolkningen. Doktrinen pekar på att det måste finnas en balans i uppgifterna att påverka och få stöd från lokala målgrupper och att motverka motståndarens informationsverksamhet. Vidare poängteras att psyopsfunktionen besitter förmågan att analysera främmande målgrupper och kulturer samt att psyops funktionen är den enda militära funktion som har förmåga att producera egna massmedier till stöd för militär verksamhet.

Nato ser tre huvudsakliga uppgifter för psyops i upprorsbekämpning:

- Reducera viljan hos motståndaren eller potentiella motståndare.
- Förstärka stödet från vänligt sinnade målgrupper.
- Övertyga neutrala grupper att samarbeta/stödja.

Vidare identifierar bl a doktrinen att psyopsfunktionen kommer att verka i en miljö där den konkurrerar med motståndare som inte har några etiska eller juridiska

ramverk att följa. Psyops måste verka integrerat i hela operationen och stödjas av stabspersonal på alla nivåer. Snabbhet i framtagning, godkännande och spridning av produkter och aktiviteter anses vara avgörande liksom att budskapen är trovärdiga och sanningsenliga. Nato ser även ett behov av att psyopsförband ska kunna understödja och utbilda understödd nations förmågor inom psyopsområdet.⁶¹

Slutsatser om psyopsuppgifter i upprorsbekämpning

Det är uppenbart att psyops har en stor roll att spela då upprorsbekämpning genomförs. De slutsatser som kan dras om psyops uppgifter i upprorsbekämpning då doktriner och militärteorier studeras är:

- Psyops måste samordnas från strategisk nivå då information inte känner hierarkiska eller geografiska gränser.
- Den huvudsakliga uppgiften för psyops är att påverka målgruppers attityder och beteenden.
- Psyops måste integreras tidigt i stabsarbetet.
- Psyops måste planeras och genomföras i samverkan med understödd nations förband och myndigheter bl a för att nyttja den kunskap som finns om lokala målgrupper och att öka trovärdigheten i de sända budskapen.
- Om möjligt bör psyops genomföras av understödd nations psyopsförband. Om inte den understödda nationens försvarsmakt disponerar psyopsförband bör de internationella psyopsförbanden ha förmåga att lämna stöd till skapandet och utbildningen av nationella psyopsförband.
- Motverkan av upprorsmakarens informationsverksamhet är en högt prioriterad uppgift som bl a kan lösas genom integrerad proaktiv informationshantering.

Det är av stor vikt att motverkan sker tidigt, helst före en upprorsmakare har möjlighet att nyttja en incident för eget syfte. Detta ställer dock krav på snabb och korrekt rapportering av egen verksamhet.

- Psyops måste integreras med andra funktioner, både civila och militära, för att säkerställa att budskapen är relevanta. Budskapen måste fånga de problem målgrupperna har och visa upprorsbekämparens verkliga åtgärder för att åtgärda problemen.
- Om stora psyopsresurser disponeras kan funktionen verka från strategisk till taktisk nivå. Typexempel på detta är utformning och uppgifter till de amerikanska psyopsförbanden. Disponeras små resurser blir psyops främst ett verktyg för den taktiska chefen. Typexempel på detta är utvecklingen av det brittiska konceptet för ” Non-kinetic effect teams”.

Avslutande diskussion

Bekämpning av en upprorsmakare som använder informationsmaktmedel som sin huvudsakliga stridsmetod kräver främst icke-militära maktmedel. Upprorsbekämpning blir därför främst civil till sin karaktär och får därmed formen av en samordningsstrategi av en statsapparats alla resurser för att hantera de grundläggande orsakerna till ett uppror. Informationsmaktmedlet blir i en sådan uppgift avgörande för att påvisa att de grundläggande problemen hanteras och upprorsbekämparen förtjänar befolkningens stöd. Hantering av befolkningens grundläggande problem är en verksamhet som tar lång tid att genomföra, vilket kräver tålamod från befolkningen men innebär också att upprorsmakarna ges möjlighet att med relativt enkla medel skjuta processen bakåt. Psyops, både som metodologi och förbandsresurs, utgör en viktig

resurs i denna kamp där målgrupperna ska fatta beslut om vilken sida de ska stödja. Psyops inriktas främst till att påverka de som inte har gett sitt stöd åt någon sida i konflikten, vilket ofta är den stora majoriteten av befolkningen.

Psyops syfte är att påverka godkända målgruppers uppfattningar och inställningar, d v s beteenden och attityder i olika frågor. Psyops verkar genom att med olika metoder sända budskap i påverkande syfte. Målgrupperna är normalt befolkningen och motståndaren i ett operationsområde. Det har ovan konstaterats att information till och påverkan av befolkningen är av stor betydelse för att framgångsrikt kunna genomföra upprorsbekämpning. Psyops erbjuder en möjlighet att direkt kommunicera med utvalda målgrupper utan något mellanliggande filter, t ex medier, som omtolkar och förändrar budskapet. Det måste dock poängteras att psyops för en kamp i en mediemiljö där psyops resurser är små i jämförelse med vad övriga aktörer, främst medier, disponerar.

Det måste särskilt poängteras att psyops inte verkar ensamt utan är en stödfunktion som främst kan förstärka effekter av andra verksamheter. Psyops har möjligheten att föra fram budskap om andra verksamheter som sker inom ramen för upprorsbekämpning. Detta kräver dock en nära samverkan med andra funktioner och representanter för understödd regering samt att psyops tidigt integreras i planeringsprocessen.

Psyops är även den funktion som har uppgiften att analysera och föreslå motåtgärder mot upprorsmakarens informationsaktiviteter. Då en upprorsmakare främsta stridsmedel är informationsåtgärder innebär det att psyopsfunktionens förmåga att rätt analysera och föreslå motåtgärder får en stor betydelse i funktionens verksamhet. Analysen av motståndarens

informationsverksamhet och förslag till motåtgärder kan även vara avgörande för en operations genomförande. Analysen bör genomföras i samverkan med bl a under rättelsefunktionen men även andra verksamheter, bl a civila aktörer måste beaktas.

Oavsett hur välgenomtänkt psyops planering och genomförande är blir resultaten av åtgärderna marginella om inte tankesättet att vinna befolkningens förtroende genomsyrar hela operationen. De budskap som sänds måste återspeglas i operationens verksamhet. I en kamp om målgruppens gunst måste argument underbyggas med reell verksamhet.

Rätt använt blir psyops resurser och metoder ett hjälpmedel i den tävling som bl a David Kilcullen beskriver rörande befolkningens lojalitet. Psyops kan dock själv inte ”vinna” bekämpningen av ett uppror men genom sin inneboende förmåga att påverka målgrupper kan den, i samverkan med ett antal andra funktioner, fungera som oljan i COIN-maskineriet för att driva upprorsbekämpningen till ett framgångsrikt genomförande.

Författaren är senioranalytiker vid Försvarshögskolans Centrum för asymmetriska hot och terrorismstudier samt överstelöjtnant i reserven.

Noter

1. Nordstedts stora engelsk-svenska ordbok, Nordstedts Akademiska Förlag, Stockholm 2000, s 255.
2. Gompert, David C och Gordon IV, John: *War by Other Means*, RAND National Defence Research Institute, St Monica CA 2008, s xxix.
3. Nagl, John A: *Förord till Galula, D. Counterinsurgency Warfare: Theory and Practice*, Praeger Security International, Westport 2006, s viii.
4. Zedong, Mao: *On Guerrilla Warfare*, Dover Publications, New York 2005, s 92 f.
5. Kilcullen, David: *Counterinsurgency*, Hurst & Company, London 2010, s 1.
6. *Militärstrategisk doktrin*, 2012 års utgåva, Försvarsmakten, Stockholm 2011-07-01, s 28.
7. *Department of Defense Dictionary of Military and Associated Terms (JP 1-02)*, 12 april 2001 (As Amended Through 31 juli 2010), s 229.
8. *Countering Insurgency*, British Army Field Manual Volume 1 Part 10, UK Ministry of Defense, 2009, s 1-5.
9. *Ibid*, s 3-11 ff.
10. *Bi-SC Counter-Insurgency (COIN) Joint Operational Guidelines (JOG)*, 1590/SHCPPSPO/OG/10 – TT270409, Nato, 26 maj 2010, s 1-3.
11. Kitson, Frank: *Bunch of Five*, Faber and Faber, London 1977, s 283.
12. Smith, Rupert: *The Utility of Force*, Vintage Books, New York 2005, s 279.
13. Kilcullen, David: "Twenty-Eight Articles": Fundamentals of Company- Level Counterinsurgency", i David Jr, G J och McKeldin III, T R (red): *Ideas as Weapons*, Potomac Books, Washington DC 2009, s 389.
14. Nagl, John A: *Learning to Eat Soup with a Knife*, The University of Chicago Press, Chicago 2002, s 26.
15. British Army Code No 71596 (Part 2), Army Field Manual, Volume V, *Operations Other Than War*, Section B, Counter Insurgency Operations, Part 2, Conduct of Counter Insurgency Operations, s 2-1.
16. *Ibid*.
17. Op cit, Nagl, John A, se not 14, s 28.
18. Gompert, David C och Gordon IV, John: *War by Other Means*, RAND National Defence Research Institute, St Monica CA 2008, s 32.
19. Op cit, not 6.
20. *FM 3-24 Counterinsurgency*, Department of the Army, Washington DC december 2006, s vii.
21. *Department of Defense Dictionary of Military and Associated Terms*, JP 1-02, 12 April 2001 (As Amended Through 15 October 2001), s 103.
22. *Department of Defense Dictionary of Military and Associated Terms*, JP 1-02, 12 April 2001 (As Amended Through 31 July 2010), s 108.
23. Forsdyke, Nathan: COIN Terrain, opublicerad studie vid Försvarshögskolan, s 6.
24. British Army Field Manual Volume 1 Part 10, *Countering Insurgency*, Army Code 71876 October 2009, s 1-6
25. *Ibid*, s 3-11.
26. Op cit, not 10.
27. Jones, Seth G: *Counterinsurgency in Afghanistan*, RAND Cooperation, Santa Monica 2008, s 16 f.
28. Galula, David: *Counterinsurgency Warfare: Theory and Practice*, Praeger Security International, Westport 1964, 2006, s 9.
29. Kilcullen, David: *The Accidental Guerrilla*, Oxford University Press, New York 2009, s 58.
30. Dauber, Cori E: *The Truth is out There – Responding to Insurgent Disinformation and Deception Operations*, *Military Review*, januari – februari 2009, s 13 f.
31. Ett exempel på detta är incidenten i PRT Kunduz i september 2009 då den tyska staben godkände bekämpningen av två tankbilar som hade beslagtogs av talibaner. Ett stort antal civila inkl barn (56-179 enligt olika källor) dödades. Talibanerna genomförde proaktiv informationshantering och det var deras bild av verkligheten som blev rapporterad i nationell och internationell media. De politiska återverkningarna av incidenten blev stora i Tyskland. Både statssekreteraren i försvarsdepartementet och stabschefen för tyska Bundeswehr tvingades att avgå.
32. Konnander, Fredrik: *Svensk psyops i Afghanistan*, Bilaga 1 till FHS 675/2009, 2009-06-12.
33. *Counterinsurgency Operations JP 3-24*, U.S. Armed Forces, 2009, s XX

34. Op cit, Jones, Seth G, se not 27, s 104.
35. Ibid, s 78.
36. Ibid, s 129.
37. Intervju med Staff Officer Psyops FS 18, 2010-10-29.
38. Op cit, Nagl, John A, se not 3, s ix.
39. Op cit, Galula, David, se not 28, s 76.
40. Ibid, s 76.
41. Ibid, s 77.
42. Ibid, s 80.
43. Ibid, s 80.
44. Ibid, s 80.
45. Ibid, s 85.
46. Ibid, s 85.
47. Ibid, s 86.
48. Ibid, s 89.
49. Ibid, s 90.
50. Ibid, s 92.
51. Ibid, s 94.
52. *Handbok Informationsoperationer*, Försvarsmakten, Stockholm 2008, s 14.
53. Ibid, s 28.
54. Ibid, s 21.
55. Ibid, s 29 ff.
56. Op cit, not 20, s 5-8.
57. Op cit, not 33, s I-13.
58. Op cit, not 24, s 6-5.
59. Ibid, s 6-9.
60. Ibid, s 6-13.
61. Op cit, not 10, s 4-14 f.